

ПАЇСІЙ ХІЛЕНДАРСЬКИЙ – ЗАЧИНATEЛЬ БОЛГАРСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Наприкінці XVIII ст. слов'янські народи Центральної і Південно-Східної Європи перебували під владою сусідніх держав. Це стосується Болгарії, яка знемагала від гніту Османської імперії; Чехії, Словаччини та Хорватії, що знаходились в складі Австро-Угорщини та інших народів.

Багатовікове турецьке володарювання не могло не вплинути на національну свідомість болгарського народу. Частина болгар прийняла іслам і через декілька поколінь втратила почуття національності. Інша частина, здебільшого жителі міст, поступово еллінізувалася. Але болгарське селянство, яке зберігало традиції своїх пращурів виступило носієм національної свідомості. Його чисельна перевага ставала гарантом того, що денаціоналізація не матиме незворотного характеру. Вже у другій половині XVIII ст. в Болгарії з'являються перші ознаки національного Відродження.

Зачинателем болгарського національного відродження вважається Святий Паїсій Хілендарський (1722–1773) – болгарський історик та письменник, монах Хілендарського й Зографського монастирів на Святій горі Афон, який першим став на захист національних інтересів болгар.

Закінчивши звичайну келійну школу, о. Паїсій здобував знання і самотужки. Цьому сприяло його багаторічне схимництво у Хілендарському монастирі на Афоні, де він заслужив почесний титул про ігумена. Зважаючи на те, що тоді (середина XVIII ст.) у середовищі афонських монахів (переважно греків та сербів) під впливом ідей європейського Просвітництва поширювався інтерес до знань та патріотичні настрої, о. Паїсій задумав написати історію Болгарії. Він уважно вивчив усе, що могло його зацікавити в бібліотеках афонських монастирів, окрім того відвідав м. Сремські Карловці (Австрія), духовний осередок австрійських сербів, що мав багату бібліотеку.

У 1762 р. о. Паїсій завершив роботу над «Історією слов'яно-болгарською», у якій звернувся до своїх співвітчизників із закликом до вивчення історичного минулого: «Вам необхідно і корисно знати славні діла ваших батьків. Так, як знають усі інші племена і народи свій рід і мову, мають історію і кожний грамотний із них знає, розповідає і гордиться своїм родом і мовою» [1, с. 417]. Картаючи тих, хто зрікся свого болгарського роду, о. Паїсій писав: «О нерозумний і божевільний! Чому соромишся називатися болгариним і не читаєш, і не розмовляєш своєю мовою?» [2, с. 126].

Книга о. Паїсія є стислим, але яскравим викладом історії

болгарського народу. Автор не відійшов від провіденціалізму, тобто залишився вірним середньовічній історіографічній традиції. Водночас під впливом нових європейських ідей він у романтичному дусі, піднесено зображає минуле Болгарії для того, щоб переконати болгар у їх самотності, пробудити в них національні почуття. І хоча о. Паїсій безпосередньо не закликав їх до визвольної боротьби, він переконливо обґрунтував їх історичне право на свободу та власну державу і висловив упевненість у майбутній перемозі над завойовниками [3, с. 166].

Твір Паїсія Хілендарського не містив чітко вираженої програми національного визволення, але він започаткував процес самоусвідомлення болгар і сприяв збереженню їхньої рідної мови, піднімав патріотичний дух. «Пишайся своїм болгарським ім'ям!» – закликав о. Паїсій своїх співвітчизників. За допомогою книги автор намагався також чинити спротив засиллю греків в економічному та культурному житті болгар, не допустити їх еллінізації, а також дати відсіч ще не цілком виразним намірам сербів відігравати роль лідера південнослов'янського світу.

Після завершення роботи над книгою о. Паїсій вирушив з Хілендарського монастиря у подорож Болгарією. Щоб ознайомити з книжкою якомога більше болгар, він читав її вголос на зустрічах із зацікавленими людьми, давав переписувати. На сьогодні відомо близько 50 рукописних копій «Історії слов'яноболгарської». Окрім того, знаний просвітник і педагог Хр. Павлович на основі праці о. Паїсія скомпонував перший підручник з історії Болгарії, який був видрукуваний 1844 р. під назвою «Царственик». Отже, книга Паїсія Хілендарського, без сумніву, була добре знана кільком поколінням болгартому зробила вагомий внесок у їхнє національне пробудження [4, с. 115].

Отже, Паїсій Хілендарський вважається зачинателем болгарського національного відродження: патріотична спрямованість «Історії слов'яноболгарської» сприяла прискоренню процесу формування національної самосвідомості народу. Також саме він закликав болгар до звільнення від турецької залежності. Постановою уряду Болгарії від 28 липня 2000 року було засновано нагороднім. Святого Паїсія Хілендарського, якою нагороджуються діячі культури за внесок в розвиток Болгарії. На честь Паїсія Хілендарського названо Пловдивський університет.

Список використаних джерел:

1. Славіч Б. Історія Балкан XVIII–XIX століття / Б. Славіч / Пер. з англ. Р. А. Семків. – К. : Свенас, 2003. – 512 с.
2. Хрестоматія по историю жных и западных славян: В 3-х т. Новая история / Отв. ред. В. Г. Карасев. – Минск, 1989. – Т. 2. – 564 с.
3. Чорній В. П. Історія Болгарії. / В. П. Чорній – Львів : ПАІС, 2007. –

404 с.

4. Грачев В. П Балканские владения Османской империи на рубеже XVIII–XIX вв. (Внутреннее положение, предпосылки национально-освободительных движений) / В. П. Грачев. – М. : Наука, 1990. – 578 с.